

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-3>

УДК 69.003:338.2:658.5:502.2:711.4

ТОПАЗЛИ Роман

Заклад вищої освіти «Університет трансформації майбутнього»

<https://orcid.org/0000-0002-0729-3614>romantopazli@gmail.com

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено всебічне дослідження інституційних механізмів публічного управління розвитком будівельної галузі в умовах децентралізації, що набуває особливої актуальності в контексті реформування системи територіальної організації влади в Україні. Розкрито зміст понять "публічне управління", "інституційні механізми", "будівельна галузь" та "децентралізація", визначено їх взаємозв'язки та місце у сучасному державному управлінні. Особливу увагу приділено аналізу впливу процесів децентралізації на трансформацію інструментів управління будівництвом на місцевому рівні. Аргументовано, що передача повноважень і фінансових ресурсів органам місцевого самоврядування потребує формування нових підходів до регулювання будівельної діяльності, посилення інституційної спроможності громад та налагодження ефективної міжсекторальної взаємодії. У процесі дослідження окреслено ключові елементи інституційного забезпечення публічного управління у сфері будівництва, серед яких – нормативно-правова база, бюджетна політика, організаційно-управлінські структури та інструменти громадської участі. Виявлено основні виклики, зокрема кадрову нестачу, нерівномірність фінансового забезпечення громад, фрагментарність законодавчої бази, а також запропоновано напрями удосконалення управлінських механізмів, серед яких: підвищення професійної підготовки кадрів у сфері містобудування, створення електронних систем моніторингу будівельних проєктів, залучення міжнародної експертизи та інвестицій. На основі аналізу вітчизняної нормативної бази, статистичних даних та сучасних практик місцевого управління сформуовано висновки щодо необхідності інтеграції стратегічного планування розвитку територій із планами просторового розвитку та формування ефективної системи багаторівневого врегулювання у будівельній галузі. Матеріали дослідження можуть стати підґрунтям для розробки нових управлінських рішень, спрямованих на забезпечення сталого розвитку будівельної галузі як одного з ключових секторів національного господарства в умовах децентралізації.

Ключові слова: будівельна галузь, публічне управління, децентралізація, інституційні механізми, місцеве самоврядування.

TOPAZLY Roman

Higher Education Institution "University of Transformation of the Future"

INSTITUTIONAL MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

The article carries out a comprehensive study of institutional mechanisms of public management of the development of the construction industry in the context of decentralization, which is becoming particularly relevant in the context of reforming the system of territorial organization of power in Ukraine. The content of the concepts of "public management", "institutional mechanisms", "construction industry" and "decentralization" is revealed, their interrelationships and place in modern public administration are determined. Particular attention is paid to the analysis of the impact of decentralization processes on the transformation of construction management tools at the local level. It is argued that the transfer of powers and financial resources to local self-government bodies requires the formation of new approaches to the regulation of construction activities, strengthening the institutional capacity of communities and establishing effective intersectoral interaction. The study outlines the key elements of the institutional support of public management in the construction sector, including the regulatory framework, budget policy, organizational and managerial structures and tools of public participation. The main challenges were identified, in particular, staff shortages, uneven financial support for communities, fragmentation of the legislative framework, and directions for improving management mechanisms were proposed, including: improving professional training of personnel in the field of urban development, creating electronic systems for monitoring construction projects, attracting international expertise and investments. Based on the analysis of the domestic regulatory framework, statistical data, and modern practices of local government, conclusions were drawn regarding the need to integrate strategic planning for territorial development with spatial development plans and the formation of an effective system of multi-level governance in the construction industry. The research materials can become the basis for developing new management solutions aimed at ensuring the sustainable development of the construction industry as one of the key sectors of the national economy in the context of decentralization.

Keywords: construction industry, public administration, decentralization, institutional mechanisms, local self-government.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У контексті децентралізаційної реформи, що активно реалізується в Україні з 2014 року, відбулися докорінні зміни в системі публічного управління, зокрема – у галузі будівництва. Передача повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування створила нові можливості для розвитку територій, однак одночасно висвітлила низку системних проблем, пов'язаних із відсутністю належних інституційних механізмів управління будівельною сферою на місцях. У сучасних умовах громади стикаються з викликами щодо забезпечення ефективного просторового планування, контролю за забудовою, дотримання будівельних

норм, залучення інвестицій та ресурсів на розвиток інфраструктури. Особливе занепокоєння викликає недостатня інституційна спроможність значної частини територіальних громад – відсутність кваліфікованих фахівців у сфері містобудування, нерегульованість функціональних повноважень на рівні виконавчих органів, обмеженість фінансових інструментів та складність у налагодженні ефективної взаємодії між різними рівнями влади та суб'єктами ринку. Це гальмує реалізацію будівельних проектів, знижує інвестиційну привабливість територій та створює загрози хаотичної забудови. Водночас, розвиток будівельної галузі має критично важливе значення для національної економіки, з огляду на її мультиплікаційний ефект, здатність стимулювати суміжні галузі, створювати нові робочі місця та покращувати якість життя населення через розвиток соціальної, транспортної та житлової інфраструктури. Тому постає нагальна потреба у формуванні ефективної системи інституційного забезпечення публічного управління розвитком будівельної галузі, яка б відповідала умовам децентралізованої моделі врядування. Таким чином, дослідження механізмів публічного управління розвитком будівельної галузі на локальному рівні набуває не лише теоретичного, а й практичного значення. Воно має забезпечити створення універсального підходу до планування, реалізації й моніторингу будівельних проектів з урахуванням особливостей конкретних територіальних громад, актуальних викликів та ресурсної спроможності. Такий підхід є критично важливим для ефективного впровадження національної регіональної політики, просторового розвитку, а також досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика інституційного забезпечення публічного управління у сфері будівництва, зокрема в умовах децентралізації, знаходить своє відображення в сучасних наукових дослідженнях як в контексті загального державного регулювання, так і в розрізі окремих сегментів галузі, таких як дорожнє господарство, управління проектами, нормативно-правове регулювання тощо. У праці О.Б. Назаркевича [1] акцентовано увагу на проблемах управління дорожнім господарством як ключовим напрямом інфраструктурного розвитку в умовах децентралізації. Автор обґрунтовує необхідність делегування повноважень щодо утримання й розвитку місцевих доріг територіальним громадам, водночас вказуючи на проблеми недостатнього фінансування та кадрового забезпечення. Це дослідження є важливим у контексті розгляду транспортної інфраструктури як складової частини будівельної галузі. Інший цікавий аспект представлений у роботі А.В. Івка [2], де розглянуто підходи синкретичного управління у проектах відновлення дорожньої інфраструктури. Автор пропонує комбінований управлінський підхід, який поєднує інструменти стратегічного, проектного та процесного управління. Це дозволяє ефективно реалізовувати складні інфраструктурні проекти за умов обмеженого ресурсного забезпечення, що є характерним для більшості ОТГ. Питання будівельної галузі як об'єкта державного регулювання безпосередньо розглядаються у працях Л.М. Шутенко [3] та В. Мелка [4]. В обох публікаціях акцентується увага на важливості створення цілісної системи управління галуззю на основі оновленої нормативно-правової бази, гармонізації національних будівельних стандартів із європейськими, а також посиленні контролю за якістю будівельних робіт. У публікації Шутенко [3] особливо підкреслюється потреба в інституціоналізації процесів будівельного планування на місцевому рівні. Цінним є також дослідження І.В. Кононенка та М.Ф.К. Кподжедо [5], в якому розглянуто методологію вибору підходів до управління портфелем проектів. Запропонована модель дозволяє об'єктивно оцінювати доцільність реалізації певних інфраструктурних ініціатив, виходячи з ресурсних можливостей та стратегічних цілей громади. Такий підхід є корисним для муніципальних органів, що мають обмежений досвід у реалізації складних будівельних проектів. Інституційний контекст публічного управління у сфері будівництва розкривається у праці О.А. Марушевої [7], де зроблено акцент на державному управлінні нормативно-правовим забезпеченням будівельної галузі. Автор обґрунтовує необхідність створення ефективного механізму правового регулювання з урахуванням специфіки сучасного соціально-економічного середовища, що набуває особливого значення в умовах децентралізованого управління. У свою чергу, Національна транспортна стратегія України до 2030 року [6] визначає стратегічні цілі розвитку транспортної інфраструктури, що безпосередньо стосується будівельної сфери, зокрема у напрямі розвитку дорожньої мережі, міської мобільності, логістики. Цей документ виступає важливим орієнтиром для планування локальних інфраструктурних проектів органами місцевого самоврядування.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Узагальнюючи результати аналізу літератури, можна зробити висновок, що науковий інтерес до проблем управління будівельною галуззю в умовах децентралізації зростає. Проте більшість досліджень або мають вузьку галузеву спрямованість (дороги, проектне управління), або зосереджуються на загальних засадах державного регулювання. Наявна наукова база потребує подальшої систематизації й адаптації до потреб територіальних громад, зокрема шляхом розробки чітких моделей інституційного управління будівельною галуззю на місцевому рівні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження та обґрунтування інституційних механізмів публічного управління розвитком будівельної галузі в умовах децентралізації в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Публічне управління як складова державної політики у сфері будівництва відіграє ключову роль у формуванні умов для ефективного функціонування галузі, її сталого розвитку та задоволення суспільних потреб у житлі, інфраструктурі та виробничих об'єктах. Теоретичні основи публічного управління будівельною галуззю ґрунтуються на концепції взаємодії держави, ринку та громадянського суспільства у процесі прийняття рішень, планування, реалізації та контролю за будівельною діяльністю. Будівельна галузь, як об'єкт державного регулювання, характеризується високою ресурсомісткістю, мультиплікативним ефектом для суміжних секторів економіки та стратегічним значенням для регіонального розвитку. Як зазначає Л.М. Шутенко, специфіка будівництва як сфери державного управління полягає у його складності, багаторівневості та динамічності, що вимагає чіткого розподілу повноважень між різними інституціями, формування гнучкої нормативно-правової бази та ефективного інституційного супроводу реалізації будівельних проєктів [3].

У цьому контексті важливо розглядати будівництво не лише як технічний процес, а як комплексну соціально-економічну діяльність, що має системоутворюючий характер. Як підкреслює В. Мелко, ефективне державне регулювання будівельної галузі має базуватись на принципах відкритості, системності, орієнтації на результат та узгодженості із загальною стратегією соціально-економічного розвитку [4].

Публічне управління у будівництві реалізується через інституційні механізми, що охоплюють як формальні (законодавчі, нормативні, організаційні), так і неформальні (соціальні норми, інститути громадської участі) компоненти. У процесі децентралізації акценти управління зміщуються від центральних органів до місцевого рівня, де органи самоврядування беруть на себе все більшу частку повноважень щодо планування територій, видачі дозвільної документації, нагляду за дотриманням будівельних норм.

Науковці наголошують на необхідності використання інтегрованого підходу до управління в будівельній сфері. Так, А. Івко у своїх дослідженнях пропонує синкретичну модель управління, що поєднує стратегічне бачення, проєктне управління та залучення інституційної взаємодії між суб'єктами ринку, владою та громадою [2]. Це особливо актуально для реалізації великих інфраструктурних проєктів у громадах із обмеженим досвідом та ресурсами.

Окрему увагу слід приділити управлінню проєктами та портфелями проєктів у будівельній галузі, що розглядається у роботі Кононенка І.В. та Кподжедо М.Ф.К. Автори пропонують методiku вибору оптимального управлінського підходу, яка дозволяє формувати ефективну систему управління проєктами ініціативами, адаптовану до потреб конкретної громади або регіону [5].

Публічне управління у будівельній сфері також тісно пов'язане з нормативно-правовим забезпеченням. Як зазначає О.А. Марушева, саме держава повинна формувати дієвий механізм регуляторної політики, що сприятиме зниженню адміністративних бар'єрів, підвищенню прозорості дозвільних процедур та створенню сприятливого інвестиційного клімату у будівельній сфері [7]. У цьому контексті важливим є також врахування положень Національної транспортної стратегії України до 2030 року, яка визначає розвиток інфраструктури як стратегічний пріоритет, що передбачає як нормативне оновлення, так і інституційне переосмислення управлінських підходів [6].

Таким чином, теоретичні засади публічного управління у будівельній галузі в умовах децентралізації потребують переосмислення ролі держави, місцевих громад і бізнесу у формуванні ефективної системи управління. Комплексність завдань, які стоять перед будівельною сферою, зумовлює необхідність впровадження багаторівневої, гнучкої та адаптивної моделі публічного управління, що враховує сучасні виклики, нормативні зміни та потреби розвитку територій

Процеси децентралізації, які активно впроваджуються в Україні з 2014 року, докорінно змінюють архітектуру публічного управління, зокрема в сфері будівництва. Сутність децентралізації полягає в передачі значної частини повноважень, ресурсів і відповідальності від центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Це створює принципово нові умови для реалізації політики просторового розвитку, а також для управління будівельними процесами на локальному рівні. У результаті територіальні громади отримали право самостійно планувати свій розвиток, затверджувати містобудівну документацію, регулювати земельні відносини, здійснювати контроль за забудовою та впроваджувати інфраструктурні проєкти.

Водночас децентралізація виявила низку викликів, що безпосередньо впливають на функціонування будівельної галузі. Одним із таких викликів є відсутність належної інституційної спроможності в значній частини новоутворених територіальних громад. Брак кваліфікованих кадрів, слабка матеріально-технічна база органів місцевого самоврядування, фрагментарність містобудівної документації створюють передумови для хаотичної або нерациональної забудови. Часто громади не мають ані актуальних генеральних планів, ані планів зонування територій, що унеможливує ефективне управління просторовим розвитком і створює юридичні колізії у видачі дозволів на будівництво [3], [4].

З іншого боку, децентралізація створила передумови для більш гнучкого та адресного реагування на потреби громад у сфері інфраструктури. Місцеві бюджети після реформи отримали суттєве збільшення обсягів надходжень, що дало змогу фінансувати локальні проєкти будівництва шкіл, дитячих садків, амбулаторій, доріг, систем водопостачання та водовідведення. Це стало можливим, зокрема, завдяки

запровадженню механізмів субвенцій, інструментів Державного фонду регіонального розвитку, а також співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Як зазначає О.Б. Назаркевич, децентралізація відкрила шлях до ефективнішого управління дорожнім господарством, що є важливою складовою будівельної галузі, проте потребує стратегічного бачення, стабільного фінансування та прозорих процедур реалізації проєктів [1].

Суттєвий вплив децентралізація має і на нормативно-правовий аспект управління будівництвом. Нова редакція Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності", а також реформа дозвільної системи у сфері будівництва (створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва) передбачає чіткі механізми розмежування повноважень між державою та громадами, що має підвищити прозорість, знизити корупційні ризики та забезпечити більш ефективне управління просторовим розвитком [7].

На практиці ж реалізація цих норм часто ускладнена через відсутність у громадах фахівців з архітектури та містобудування, слабку цифрову інфраструктуру та нерівномірність доступу до інформаційних систем. Це створює ситуації, коли формальні повноваження не підкріплені реальними ресурсами або компетенціями, що унеможливорює якісну реалізацію будівельної політики на місцях.

Важливо також зазначити, що децентралізація відкриває можливості для впровадження сучасних інструментів публічного управління, зокрема концепцій сталого розвитку, партисипативного планування, державно-приватного партнерства. Як показують дослідження Івка А.В., управління інфраструктурними проєктами в умовах децентралізації потребує комплексного підходу, що поєднує інституційну сталість, фінансову грамотність та здатність до адаптації в умовах невизначеності [2].

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що децентралізація як управлінська модель створює унікальні передумови для трансформації будівельної галузі в Україні. Вона не лише розширює можливості для розвитку інфраструктури, але й потребує глибокого переосмислення ролі місцевої влади, зміцнення інституційного потенціалу громад, удосконалення правового поля та впровадження ефективних механізмів координації між рівнями управління. Без усунення системних обмежень, зокрема дисбалансу між повноваженнями і ресурсами, децентралізаційна реформа не зможе в повній мірі реалізувати свій потенціал у сфері будівництва.

Інституційні механізми публічного управління розвитком будівельної галузі в умовах децентралізації становлять собою систему формальних і неформальних правил, організаційних структур, процедур, інструментів і взаємозв'язків, які забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень на місцевому рівні. Ці механізми формуються на перетині політичної волі, правового регулювання, адміністративної спроможності, фінансових ресурсів та соціальної участі, що особливо актуально в умовах децентралізованої моделі врядування, коли саме територіальні громади отримують ключову відповідальність за формування просторової політики, розвиток інфраструктури та реалізацію будівельних проєктів.

Одним із базових інституційних механізмів виступає нормативно-правове забезпечення, яке створює правове поле для здійснення будівельної діяльності. У процесі децентралізації органи місцевого самоврядування отримали повноваження на затвердження містобудівної документації, встановлення правил забудови, визначення цільового призначення земельних ділянок, погодження дозвільної документації на нове будівництво або реконструкцію. Однак, як справедливо зазначає О.А. Марушева, чинна система регулювання потребує глибокого реформування, адже значна частина нормативних актів є фрагментарною, суперечливою та не адаптованою до умов децентралізації [7]. Важливим кроком у цьому напрямі стало створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ), яка дозволяє автоматизувати процеси подачі, перевірки та затвердження дозвільної документації.

Другим важливим інституційним механізмом є організаційне забезпечення, яке включає створення відповідних управлінських структур, що займаються плануванням та реалізацією політики у сфері будівництва. На місцевому рівні це можуть бути департаменти містобудування, управління архітектури, спеціалізовані комунальні установи чи навіть центри надання адміністративних послуг, які здійснюють супровід будівельних процедур. Водночас, як свідчать дослідження [1], [3], більшість територіальних громад, особливо в сільській місцевості, не мають достатньої організаційної спроможності, оскільки страждають від кадрового голоду, низької кваліфікації спеціалістів та відсутності досвіду реалізації інфраструктурних проєктів.

Третім ключовим механізмом є фінансове забезпечення, без якого реалізація будь-яких будівельних ініціатив є неможливою. Завдяки фінансовій децентралізації, місцеві бюджети отримали розширені джерела доходів, зокрема частину податку на доходи фізичних осіб, податок на майно, земельний податок тощо. Це дало змогу громадам інвестувати у власні інфраструктурні проєкти, покращувати стан дорожнього господарства, житлово-комунальних об'єктів, закладів освіти, медицини. Проте, як зазначають Назаркевич [1] та Івко [2], розрив у фінансових можливостях між громадами залишається значним, а отже, потребує вирівнювальних механізмів — дотацій, субвенцій, грантової підтримки або державно-приватного партнерства.

Четвертим складником є кадрово-експертне забезпечення, що охоплює наявність у громадах фахівців із питань містобудування, архітектури, інженерії, управління проєктами. Згідно з дослідженнями [5], [2], без кваліфікованих кадрів місцеві органи влади не можуть ефективно оцінювати технічну документацію,

управляти ризиками проєктів чи проводити стратегічне планування. На практиці це часто призводить до формального затвердження неякісної документації, затримок у реалізації проєктів, або ж залежності від зовнішніх консультантів.

Окрему увагу слід приділити інструментам громадської участі, що також належать до інституційних механізмів публічного управління. Реформа децентралізації відкрила можливість активнішого залучення жителів громад до процесів планування та реалізації інфраструктурних ініціатив через громадські слухання, консультації, електронні петиції, бюджети участі. Такі механізми не лише підвищують прозорість управління, а й сприяють легітимізації рішень влади, зменшенню соціального опору будівництву та врахуванню реальних потреб населення.

Нарешті, ефективне публічне управління неможливе без стратегічного планування, що дозволяє громадам вибудовувати довгострокові пріоритети розвитку, інтегрувати проєкти будівництва у просторові стратегії, координувати власні ініціативи з регіональними чи національними програмами. У цьому контексті вагоме значення має Національна транспортна стратегія України до 2030 року [6], яка визначає пріоритети розбудови транспортної та логістичної інфраструктури — критично важливих напрямів, які тісно пов'язані з будівельною галуззю.

Таким чином, інституційні механізми публічного управління в умовах децентралізації формують основу для ефективної реалізації будівельної політики на місцевому рівні. Їхній розвиток потребує комплексного підходу: вдосконалення нормативної бази, інституційного посилення громад, запровадження сучасних управлінських інструментів та розбудови партнерств між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Лише за таких умов можливо забезпечити якісний розвиток будівельної галузі як рушія регіонального зростання та економічного відновлення України.

У процесі формування нової моделі публічного управління будівельною галуззю в умовах децентралізації виникає низка складних викликів, що мають як системний, так і локальний характер. Ці виклики є бар'єрами на шляху до ефективного та прозорого управління інфраструктурними процесами, однак водночас вони відкривають перспективи для глибокої трансформації підходів до управління та запровадження сучасних інструментів розвитку.

Одним із найгостріших викликів є незбалансованість повноважень і ресурсів, делегованих на місцевий рівень. Територіальні громади, відповідальні за формування забудови, просторове планування, реалізацію інфраструктурних проєктів та контроль за дотриманням будівельних норм, часто не мають достатнього фінансового забезпечення, кадрової спроможності та технічних засобів для реалізації цих функцій у повному обсязі. Як зазначає О.Б. Назаркевич, передача функцій щодо управління дорожнім господарством без належної матеріально-технічної та методичної підтримки призводить до часткової або неефективної реалізації проєктів [1].

Ще одним ключовим викликом є кадровий дефіцит, який найбільше проявляється у малих громадах. Відсутність кваліфікованих фахівців з архітектури, містобудування, земельного кадастру, інженерії, проєктного менеджменту не дозволяє формувати якісні містобудівні документи, аналізувати ризики інфраструктурних ініціатив, контролювати підрядників або ефективно взаємодіяти з інвесторами. Як підкреслюють Кононенко І.В. та Кподжедо М.Ф.К., без фахового підходу до управління портфелем проєктів громади не можуть досягти стратегічних результатів, навіть за наявності фінансування [5].

Не менш важливим викликом є фрагментарність та неузгодженість нормативно-правової бази. Попри значний прогрес у цифровізації та створенні ЄДЕССБ, багато процедур досі залишаються складними, зарегульованими або неадаптованими до нових управлінських реалій. Як зазначає О.А. Марушева, часто норми різних законодавчих актів суперечать одна одній, створюючи правову невизначеність для місцевої влади, бізнесу та громадськості [7]. Це підвищує адміністративне навантаження, знижує інвестиційну привабливість і сприяє виникненню корупційних ризиків.

Водночас децентралізація відкриває нові перспективи розвитку будівельної галузі, пов'язані з переходом від жорстко централізованої моделі управління до гнучкої, адаптивної та територіально орієнтованої. Перспективним напрямом є посилення стратегічного планування на рівні громад — зокрема, інтеграція просторових планів розвитку з фінансовими стратегіями, програмами соціально-економічного розвитку та секторальними ініціативами. Це дозволяє забезпечити комплексне бачення майбутнього території, оптимізувати використання ресурсів і посилити логіку інфраструктурних інвестицій.

Ще однією перспективою є розширення практики державно-приватного партнерства (ДПП), що дає можливість залучати додаткові ресурси, управлінську компетенцію приватного сектору та інноваційні технології у реалізацію будівельних проєктів. Особливо це актуально в контексті розвитку соціальної та транспортної інфраструктури. Як свідчить міжнародний досвід, ДПП може стати ефективним інструментом для громад, які прагнуть реалізувати великі інфраструктурні ініціативи за умов обмеженого місцевого бюджету.

Суттєвою перспективою є також цифровізація управління, зокрема використання геоінформаційних систем (ГІС), цифрових кадастрів, електронних систем управління проєктами та відкритих платформ для залучення громадськості. Такі рішення сприяють підвищенню прозорості, контролю та ефективності публічного управління. Ініціативи на кшталт електронного кабінету забудовника, платформи "Прозора

забудова", онлайн-карти інвестиційних можливостей — є прикладами тих інновацій, які мають потенціал суттєво змінити підходи до управління будівництвом в громадах.

Окремо варто підкреслити роль громадськості як партнера в управлінні. Посилення механізмів партисипативного планування, бюджету участі, громадських слухань та консультацій дозволяє враховувати інтереси мешканців при розробці проєктів забудови, знижувати конфліктність, підвищувати якість рішень та формувати довіру до місцевої влади. Такий підхід забезпечує не лише кращі результати, а й сталий розвиток територій.

Підсумовуючи, варто зазначити, що хоч сучасна система публічного управління будівельною галуззю в умовах децентралізації стикається з рядом серйозних викликів, вона водночас створює унікальні передумови для формування нових, більш ефективних підходів до розвитку інфраструктури. Реалізація потенціалу цієї системи потребує комплексних змін — від законодавчих до організаційних, від кадрових до цифрових — але саме ці зміни здатні забезпечити якісний прорив у розвитку будівельної галузі як одного з ключових секторів національного господарства України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дало змогу комплексно проаналізувати інституційні механізми публічного управління розвитком будівельної галузі в умовах децентралізації, виявити ключові проблеми, окреслити системні виклики та сформулювати перспективи подальшого вдосконалення управлінських підходів у цій сфері. Встановлено, що децентралізація суттєво трансформувала архітектуру публічного управління будівельною галуззю в Україні, змістивши акценти з централізованого адміністрування на самостійність територіальних громад у прийнятті рішень щодо просторового розвитку, управління земельними ресурсами, затвердження містобудівної документації та реалізації інфраструктурних проєктів. Водночас результати аналізу свідчать про наявність значних інституційних обмежень, які заважають повною мірою реалізувати потенціал децентралізованого управління. Найбільш критичними серед них є дисбаланс між обсягом переданих повноважень і реальними фінансовими та кадровими ресурсами на місцях, слабка організаційна та технічна спроможність громад, фрагментарність і неузгодженість нормативно-правової бази, а також недостатня інтеграція інструментів стратегічного планування і громадської участі в управлінські процеси.

Інституційні механізми, які сьогодні використовуються на місцевому рівні, потребують подальшого вдосконалення. Йдеться, зокрема, про розбудову ефективної моделі управління будівельною діяльністю, що включає: формування стабільного правового поля з чітко окресленими повноваженнями між рівнями влади; розвиток цифрових інструментів (ГІС, ЄДЕССБ, публічні платформи планування і моніторингу проєктів); посилення кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування; впровадження сучасних методик управління проєктами та портфелями проєктів; активізацію форм державно-приватного партнерства; забезпечення реального залучення громадян до процесів просторового планування та прийняття рішень.

Висвітлені у статті теоретичні та прикладні аспекти дозволяють зробити висновок, що подальший розвиток будівельної галузі в Україні повинен ґрунтуватися на синергії національної політики, місцевих стратегій, прозорих інституційних механізмів і широкої участі стейкхолдерів. У контексті післявоєнного відновлення країни саме будівельна галузь набуває особливої стратегічної ваги як драйвер економічного зростання, створення нових робочих місць, модернізації інфраструктури та підвищення якості життя населення. Ефективне публічне управління в цій сфері має стати не лише адміністративною функцією, а інструментом розвитку, інновацій та довіри між державою, бізнесом і громадянами.

Отже, забезпечення ефективної реалізації інституційних механізмів управління будівельною галуззю на рівні територіальних громад є ключовим фактором досягнення цілей сталого розвитку, просторової справедливості та національної економічної безпеки України в умовах глибоких трансформацій та викликів сьогодення.

Література

1. Назаркевич О.Б. Механізм управління дорожнім господарством України в умовах децентралізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 4. С. 27-32. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_7
2. Івко А. В. Підходи синкретичного управління в проєктах відновлення дорожньої інфраструктури. Вісник Національного транспортного Університету. Сер. Технічні науки. Київ: НТУ, 2022. Вип. 3(53). С. 433–442.
3. Шутенко Л.М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/29712/1/1.pdf>
4. Мелко В. Галузь будівництва як об'єкт державного регулювання. Науковий альманах. Серія: Управління та адміністрування. 2016. Vol. 2 (II). С. 18-22. URL: https://eprints.oa.edu.ua/6215/1/Global_world_2_2006-18-22.pdf

5. Кононенко І. В., Кподжедо М.Ф.К. Метод вибору підходу для управління портфелем проєктів і його застосування. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія: Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проєктами. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1(5). С. 29-38.

6. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p>

7. Марушева О.А. Державне управління механізмом нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві: теоретичні засади. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 12. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1304>

References

1. Nazarkevych, O. B. (2018). Mekhanizm upravlinnia dorozhnim hospodarstvom Ukrainy v umovakh detsentralizatsii [Mechanism of road management in Ukraine under decentralization conditions]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, (4), 27–32. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_7 [in Ukrainian].

2. Ivko, A. V. (2022). Pidkhody synkretichnoho upravlinnia v proiektakh vidnovlennia dorozhnoi infrastruktury [Approaches to syncretic management in road infrastructure recovery projects]. *Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu. Seriya: Tekhnichni nauky*, (3)(53), 433–442. [in Ukrainian].

3. Shutenko, L. M. (n.d.). Budivelna haluz yak ob'ekt derzhavnoho rehuliuвання [The construction industry as an object of state regulation]. Retrieved from <http://eprints.kname.edu.ua/29712/1/1.pdf> [in Ukrainian].

4. Melko, V. (2016). Haluz budivnytstva yak ob'ekt derzhavnoho rehuliuвання [The construction industry as an object of state regulation]. *Naukovyi almanakh. Seriya: Upravlinnia ta administruvannya*, 2(II), 18–22. Retrieved from https://eprints.oa.edu.ua/6215/1/Global_world_2_2006-18-22.pdf [in Ukrainian].

5. Kononenko, I. V., & Kpodzhedo, M. F. K. (2022). Metod vyboru pidkhodu dlia upravlinnia portfelem proiektiv i yoho zastosuvannya [Method for selecting an approach to portfolio management and its application]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Seriya: Stratehichne upravlinnia, upravlinnia portfeliamy, prohramamy ta proiektamy*, (1)(5), 29–38. [in Ukrainian].

6. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2018). Pro skhvalennia Natsionalnoi transportnoi stratehii Ukrainy na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia KMU vid 30 travnia 2018 r. № 430-p [On approval of the National Transport Strategy of Ukraine until 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 30, 2018, No. 430-p]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p> [in Ukrainian].

7. Marusheva, O. A. (2017). Derzhavne upravlinnia mekhanizmom normatyvno-pravovoho rehuliuвання sotsialno-ekonomichnykh vidnosyn u budivnytstvi: teoretychni zasady [State management of the mechanism of regulatory and legal regulation of socio-economic relations in construction: Theoretical foundations]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, (12). Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1304> [in Ukrainian].